

# SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr., za četrť leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravištvu v dijaškem semenišču (Knabenseminar.) — Deložniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodaja knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

## Cesarjeva zahvala.

Njegovo c. in kr. apostolsko Veličanstvo je gospodu ministru predsedniku najmilostljivejše blagovolilo poslati naslednje Najvišje svojeručno pismo:

„Ljubi grof Taaffe!

Veselite, katero je Moje očetovsko srce v teh dnevih napolnjevalo, občutil sem v dvojni meri po mogočnem vtisu splošnega srčnega sočutja, s katerim je skupna velika družina Moje države narodov ženitev cesarjeviča, ljubega sina Mojega, z menoj slavila. Globoko genjen od navdušene radosti, katere je Meni, cesarjeviča in cesaričinjo na Dunaji obsipala, in od preveselega prejema brezštevilnih čestitanj, katere so iz vseh dežel in vseh krogov prebivalstva došla ustno, pismeno in telegrafsko, izrekam s tem v Svojem in v novoporočenih imenu za vse te genljive dokaze ljubezni in zvestobe, za to iz sreča izviračo in v srce segajočo verno udanost, za sijajne slavnostne naprave, za mnogoštevilne dobrodelne čine in vseh vrst ustanove, za globokočutna častna darila, za vse in vsako vsem skupaj in vsakemu posebe Svojo presrečno zahvalo. Zaklad ljubezni in zvestobe, ki se je Našima otrokoma v teh dnevih pokazal, in katerega se bodeta za vso bodočnost ohraniti trudila, je Meni in Mojej hiši srečo oznanjujoče znamenje ravno sedaj sklenenej zakonskej zvezi, za katero Jaz s Svojimi narodi prosim nebeskega blagoslova.

Naročujem Vam, to splošno dati na znanje, želim, da se Moja cesarska zahvala čuje do najubožnejše kočice in do skrajnih mej Moje države, ker se mi je od vseh strani v najrazličnejših jezikih in oblikah javil ljubezni jednaki čut, kakoršen se je v krasnem vedenji pre-

bivalstva Dunajskega pokazal tako nepozabljivo lepo.

Na Dunaji, 12. maja 1881.

Franc Jožef, s. r.“

Takó govori samo dober oča proti otrokom; takó ljubeznjivo morda ni še nikdar govoril noben vladar, kakor se zahvaljuje preljubljeni vladar, cesar Franc Jožef I., ki v svojej ljubezni obsega vse stanove in vse avstrijske narode.

## Gospodarske stvari.

Dvajsetero pravil sadjerejcem.

II. 11. Nasvetujemo zasajena drevesca oviti s slamo, da jih spomladni vetrovje preveč ne izsušijo. Zoper zajce se jeseni drevesca pomažejo z apneno vodo ali se ovijejo s trnjem.

12. Jabolčna, grušková in črešnjeva drevesa ni treba pri zasajanji prirezovati pač pa se drugo leto naj zlasti slabe vejice prikrajšajo. Slive prirezujejo se do 5—6 očes.

13. Sprva vsako leto, pozneje pa vsako 2—8 leto, se jeseni v kroni porežejo vse prepo-goste ali križem razstoče veje. Suholjad in vsi tati ali bobodki se odstranijo vsako leto.

14. Vsaka rana na deblu in vejah se ima opazno prirezati in z drevesnim voskom zamazati. Odprta debela kaže zamazati s katranovcem. Bolene veje treba je gladko odrezati in zamazati.

15. Meh, lišaj, posušena skorja se ima postrgati. Časih je svetovano, da močnejše veje in deblo pomažemo z zmesjo apnene vode, kravjeka ali ilovice.

16. Zemlja okoli debela se naj večkrat okoplje in pokrije z gnojem ali tratinico na opak položeno.

17. Ožig in rak moramo hitro izrezati ter bolene dele spirati z gnojnico, katerej smo nekoliko lesnega pepela primešali. Slabotna debela kaže narezati; kder pa preveč kecmeca teče, ondi se naj nekaj korenin podreže.

18. Gnoji se drevesom spomladi, da močno v les rastejo, meseca julija in avgusta pa, da nastavijo močnih popkov cvetnih za prihodnje leto. Najboljše gnojilo je gnojnica. Ta se ima precej proč od debla vlivati ali v narejene luknje ali v izkopani okrog, da se potem skoz zemljo do korenin cedi.

19. Stara drevesa zamoremo pomladiti, ako jim vejevje prirežemo, slabe sorte pa zboljšamo s tem, da jim vcepimo boljših sort. V stare jame, kder je prej stalo sadnosno drevo, ne smemo nikedar vsaditi mlado drevo iste sorte.

20. Dober drevesni vosek se naredi, ako vzamemo 250 gramov smole, ga pri malem ognju mešamo s spiritom, kojega se porabi 40—50 gramov. Lim, s katerim se pomažejo ovitki za debla, da ob njih gosenice itd. obtičijo, se naredi, ako pomešamo 5 delov repinega olja, 1 del masti, 1 terpentinovca, 1 del kolofonija, ali pa 3 dele etera in 1 del terpentinovca. Za nasad priporočujejo se a) jabelka 1. za mokrotne lege: Gravensteinarce, knježnjak, kratkopecelj, žolti žlahtnik, Harbertova in Baumanova rejneta, zlasti rejneta Blendheimska; 2) za suha zemljišča: Atlantovo jabelko, grof Nostic, car Aleksander, zeleni knježnjak; 3) za vsako zemljišče: poletna dišavka, virginski šopek, Pleissenski rambur, poletna parmena, risasti jesenski kalvil, voščena rejneta, Langtonovo jabelko, zimsko zlata parmena, Dansko jabelko, nemski zlati Pepping, muškarna, orlejanka, velika kaselska rejneta, škrlatni Covsinot, ledno jabelko. Elbersdorfsko in Ananas-rejneta pa kaže cepiti na stara močna jabolčna drevesa; b) gruške 1. v zavetnih, toplih in mokrotnih legah: julijeva dehatovka, poletna zgodnja gruška, poletna apotekarca, Viljamova kristnica, dobra Lojzika, bela jesenska, Napoleonka, Kolomanova maslenka, Ligelnovka, Dielovka, žlahtna maslenka, regentovka, zimsko dehatovka; 2. v vsakem zemljišči: Magdalenka, zelena jesenska, rujava in rdeča bergamotka, Esperenova gruška, Marija Lojza.

#### Neumni kolar.

M. Pri konjskem razpolu, t. j. pri konjih, oslih, mezhjih, mulah in še pri nekterih živalih tega plemena, ki se pa le v drugih južnih in jutrovih deželah nabajajo, prikazuje se še druga tudi po postavi zavarovana bolezen, ki se ji tiščavka ali neumni kolar pravi. Skali se živali jasna zavednost, kar ima svoj izvir v bolni spremembi možganov. Kakšne so pa prikazni te bolezni? Ako se tak konj, ki je na tej bolezni bolen, v hlevu opazuje, vidi se, da je ves zaupan, proti vsem vtiskom od zvonaj malomaren, da se pogosto ves topoglavo v stvar zagleda in včasih tako spozabi, da mu seno ali druga krma nežvekana v gobci zaostane. Z očmi včasih na pol meži. Živina je sploh prav lena in vse njeno vedenje kaže veliko malomarnost do vsega, kar bi jo sicer zanimati imelo in v zdravem stanu tudi res zanima. Se-

veda mora biti živina izpočita, mirna in ne zdelana. Če se pri taki živini gori opisane prikazni vidijo, takrat se sme na rečeno bolezen pri uji sklepati. Pri izdelanem in močno spehanem konji je mogoče, da se tudi očna trudnost opazi.

Hoja je pri konji, ki ima tiščavko, negotova in omahljiva. Živina noge visoko vzdiguje in jih zopet prav rahlo na zemljo postavlja, kakor da bi čez same neravnosti hodila ali pa po globokem snegu gazila. Če se tak konj v voz vpreže, ga ali naprej ali pa na stran zavleče, se v krogu vrti in se pogosto ob stvari, ki so mu ravno na poti, obpotekava in z glavo ob nje zadeva. Nobeno kreganje ali tepenje z bičem ga ne more iz njegove nezvesti izdramiti in le od časa do časa se sam od sebe brez vsega vzroka nekaj prestraši. Iz vsega povedanega je jasno, da ima tiščavka svoj sedež v možganih in sicer v tem, da se je voda po možganih razlila in da pritiska. Iz tega pa je tudi razvidno, da o popolnem ozdravljenju tiščavke še misliti ni, naj se nektera zdravila in nekteri pomočki še bolj priporočajo. Vse, kar se da doseči, je nekoliko vzlajšanje te hude bolezni.

Vzroki, kateri to bolezen vzročujejo, se raznovrstni imenujejo, med drugimi najbolj krma, katero želodec živine težko prekuha in prebavi kakor ajdina, grah, bob. Pa tudi huda poletna vročina, če se žival nji neposredno in zelo izpostavlja. Je še tudi drugih vzrokov, ki zelo na možgane živine delujejo in to bolezen uzročajo. Skušnja je učila, da je tako bolenim konjem po zimi in o hladnem vremenu lažje, po leti in v večji vročini hujše.

#### Kaj je boljše, puter izpirati ali ne?

M. V nekterih krajih, kakor je znano, nimajo navade novo izmedeni puter izpirati. K večjemu ga s čisto vodo nekoliko oplaknejo. Pravijo, da je močno izpiranje novo izmedenega putra temu na kvar, a ne na korist, ker lepi duh njegov po izpiranju v zgubo gre, in se puter nekako mazati začne in rad žoltav postane. Namesto da puter izpirajo, ga rajše tako dolgo časa gnjetejo, da vso matudo do zadnje kaplje iz njega izgnjetejo. V drugih krajih pa mislijo nasprotno, da je neobhodno potrebno puter izpirati, tako posebno Francozje, ki znajo posebno dober in okusen puter izmesti. Seveda govorimo tukaj le o črستم, čistem putru, ki je brez vsega madeža in brez vse kviri. Drugače je s slabim že pokvarjenim putrom ki se mora z izpiranjem nečistote in pokvarjenih delkov oprostiti. K temu vprašanju se tudi že pridruži drugo vprašanje ali se mora puter soliti ali ne, ker sol odpravljanje mlečnih delkov iz putra pospešuje.

Da postane puter v resnici dober, je treba vse mlečnate delke iz njega odpraviti. Do tega priti pa je mogoče po dveh potih: 1. Poslužujemo se vode, da vse mlečnate delke iz putra odpravimo, 2. ali pa se vode ne poslužujemo, da to dosežemo

in puter tako dolgo gnjetemo, da ni več mlečnih delkov v njem. Obe ti poti imate svoje zagovornike med najbolj slovečimi pridelovalci putra. Oni, kateri izpiranje zamerjajo, pravijo, da voda putru lep in dober okus jemlje. V mnogih mlekarijah se puter brž v pinji izpira, predno se iz nje vzame. Pri tem ravnanju je prav malo vode potrebno. Pranje se tako dolgo nadaljuje, da slednjič čista voda iz raz putra v pinji priteče.

Kakor pri vsakem delu in ravnanju s kako rečjo je tudi pri gnjetenju in izpiranju putra na tem veliko ležeče kako se delo opravlja in opravi. Z napačnim gnjetenjem in stiskovanjem se more tudi puter mehek narediti tako, da se slednjič mazati začne, kakor z izpiranjem. Če se pa puter na pravi in primerni način gnjete, nikdar mehek ne postane. Da puter po nerodnem in premočnem izpiranju dober in lep duh in okus rad zgubi, to je razvidno in nikdo o tem dvomiti ne more. Ravno tako pa je tudi še vprašanje ali izpiranje ali vsakovrstno gnjetenje vse mlečne delke iz putra v taki meri odpravi, kakor je to potrebno če hočemo prav dober puter imeti.

#### Kako siratko porabiti.

Po velikih sirarnah in mlekarstvih se dosti-krat toliko siratke nabere, da se ne ve kam z njo. Svinj se ne more povsodi toliko držati, pa mlečni sladkor iz nje delati ne kaže vselej in vsakokrat, zato ker se delo ne izplača več. Vendar pa ima siratka mnogo redvinih snovi v sebi in škoda je, ako jo zavržejo. Zato je neka poskušnja zanimiva, ktero je sicer do zdaj le bolj v mali meri Poljak J. žl. Krasicki napravil in sicer s tem namenom, da bi redvini snovi siratke ne šle pod zlo, ampak se koristno upotrebile. Ta skušnja gre pa na to, kako bi se siratka dala ohraniti, in za prevažanje sposobna storiti. Krasicki se je prizadeval siratko, kolikor mogoče najbolj vseh vodenih delkov oprostiti, kar je s kuhanjem in ohlajevanjem najbolj dosegel. Po tem potu je dobil precej gosti, uže močniku podoben sok, v kterega je potem moke, otrobov, žitnega drobljanca, celo pleva in iz mlinov pometene smeti zamesiti dal in tako nekako testo dobil, ktero se potem kakor kruh v peči zapeče. Dobljeni kruh se zopet zreže, zdrobi, razhladi in zopet pomeši in drugikrat v peči speče. Na tak način nastane po dvakrat spečena peka tako imenovan suhar ali prepečenec, ki se lahko iz kraja v kraj prevažati in dolgo hranjevati da. Kedar je treba, se tega dvakrat pečenega kruha nekaj nareže, z vodo, toplo ali mrzlo, namoči in živini položi, ki ga kaj rada jemlje. Naj bi kdo poskusil s takim suharjem, v lačnih letih bi bil dober nadomestek živinski klaji.

M. Proti gosenicam. Na Badenskem, ktera nemška dežela se sploh vrt celega Nemškega imenuje, imajo že dalj ko jeden človeški rod postavlo, po kateri na odločeni dan komisijoni po deželi hoditi začno, da se vidi in izreče, ali so sadna dre-

vesa tudi gosenic povsodi tako obrana, kakor to postava zapoveduje. Tudi pri nas imamo take postave, ki zapovedujejo sadna drevesa gosenic obirati. Na Badenskem se nemarni posestnik brez vsega usmiljenja kaznuje, ki občenemu blagru po svoji malomarnosti škoduje. Komisijoni so tam iz sodržavljancev sestavljeni in to so sodniki in kaznovavci takih nemarnih kmetovavcev, na kterih stroške potem komisija sadna drevesa njihova obrati da. Tudi državni uradniki, ki so pobiranje gosenic po sadnem drevju ob cesti, ki so tam povsodi s sadnim drevjem na obeh straneh obsajene, opustili ali zanemarili, se tudi v denarji kaznujejo. Tudi pri nas so podobne postave ali nikogar ni, ki bi te izvrševal, ni nikogar ne, ki bi njihovo izpolnjevanje o pravem času nadzoroval in čuval. Postava je le bolj na papirji. Kdor svojo sadno drevje gosenic in metuljev, ktere je nemarni sosed obrati zanemaril, braniti hoče ta bi moral letati od Poncija do Pilata in tožiti. Zakaj je toraj taka postava, če se ne izvršuje?

#### Dopisi.

Od Device Marije v Puščavi. (Cesarjevičeva poroko) smo vkljub neugodnemu vremenu tudi pri nas prav dostojno obhajali. Po slovesni sv. meši, pri katere je izvanredno število pobožnih faranov prosilo za srečo novoporočencev, podali so se šolarji v prostore g. šolsk. načelnika, ter so se s kruhom, vinom in pivom zadostno pogostili. Ko so se nazaj v šolo povrnili, razdelila se je med nje slavnostna knjižica „Cesarjevič Rudolf“ preč. g. župnik pa so mladino obdarili s premočnimi dobrotami, s katerimi so ji mnogo nedolžnega veselja napravili. Pred jako zalo okinčanimi cesarskimi podobami se je še enkrat zapela cesarska pesen, na kar se je svečanost se „živijo“ klici na prezvišena poročenca in nju pretviliti stariše končala. Očitno zahvalo izrekamo g. Goedelnu za podarjene nam slavnostne knjižice, kakor tudi za poslane denarje, kateri se bodo zvečinoma v nakup bukev in drugih šolskih reči za uboge šolarje porabili.

Od Jarenine. (Poroko cesarjevičeva) smo tukaj slovesno obhajali. Že na predvečer je pokanje možnarjev okoliščanom, sviranje godbe in bengalična razsvetljava našega kraja naznana začetek slavnosti. Vsak udani hišnik je svoja okna z lučmi nastavil; bilo je svetlo, ko po belem dnevi. Ljudstva se je precej sošlo, ter pozno v noč pri g. županu ostalo, kjer se je plesazelná mladina sukala. Na dan svečanosti je k juternci svirala godba in gromel možnarjev pok. Ob 8. uri se poda šolska mladina peljana od učiteljev v slovesni procesiji z godbo, kateri so se pridružili gospodi šolski načelnik, župan in žandarji, v cerkev, kjer je bila slovesna muzikalična sv. meša in „Te deum“, in potem se je pela cesarska pesen. Po sv. meši se poda šolska mladina z obil-